

Marija Pleić, znanstvena novakinja
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

**Dr. sc. Davor Krapac: KAZNENO PROCESNO PRAVO, Prva knjiga:
Institucije, IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, listopad
2010., str. 522.**

Četvrto izmijenjeno i dopunjeno izdanje udžbenika *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije* autora prof. dr. sc. Davora Krapca izašlo je iz tiska u listopadu 2010. godine, u nakladi Narodnih novina. Uz autora su u nastanku ovog izdanja kao suradnici sudjelovali docentica Pravnog fakulteta u Zagrebu dr.sc. Elizabeta Ivičević Karas te asistenti Marin Bonačić i Zoran Burić. Iako je knjiga prvenstveno namijenjena studentima „kao uvodnik u studij sve brojnijih, sve brže donošenih propisa o hrvatskom kaznenom postupku i institucijama kaznenog pravosuđa“, kako sam autor ističe u Predgovoru, značajan je izvor teorijskih spoznaja i za sve one koji kazneni postupak žive u praksi.

Četvrto izdanje koncepcijski je jednako uređeno kao i prethodna izdanja, ali se sadržajno razlikuje s obzirom na to da je 2008. donesen novi *Zakon o kaznenom postupku* koji postavlja nove tendencije u razvoju hrvatskog kaznenog procesnog prava s naglaskom na jačanju akuzatornih elemenata. Prije samog stupanja na snagu novi ZKP je 2009. godine noveliran opsežnim *Zakonom o izmjenama i dopunama ZKP-a*, a s obzirom da se do potpunog stupanja na snagu 1. rujna 2011. godine, primjenjuju istodobno ZKP/97 i ZKP/08, što unosi nedoumice i među praktičare, a pogotovo studente koji se po prvi puta susreću s navedenom materijom, očigledna je potreba za sistematizacijom novina u jednu cjelinu. S druge pak strane, nezahvalno je pisati udžbenik u situaciji kada se novi instituti nisu još ustalili i kada je neizvjesna budućnost postojećih zakonodavnih rješenja. Stoga ne čudi napomena autora kako ovo izdanje treba shvatiti kao „prijelazno prema nekoj sljedećoj knjizi o novom hrvatskom kaznenom procesnom pravu čije će se institucije stabilizirati tek u budućnosti“, mada svojom sustavnošću i opsegom te zavidnom znanstvenom razinom premašuje tek „prijelazno“ izdanje.

Udžbenik ima 522 stranice te sadrži devet poglavlja. Opremljen je sadržajem, popisom citiranih odluka Europskog suda za ljudska prava, tumačem kratica, popisom systemske literature, kazalom pojmova i kazalom autora. Uz svaki naslov navedena je *dopunska* literatura, a svaki pojedini odlomak teksta označen je brojevima na marginama stranica što sve skupa pridonosi preglednosti i lakšem snalaženju u tekstu što je od posebnog značaja ako imamo na umu da je namijenjena prije svega studentima. Boljem razumijevanju materije svakako pridonose i tablice te shematski prikazi tijeka kaznenog postupka, vremenskih rokova za zadržavanje i pritvor osumnjičenika, duljine trajanja istražnog zatvora i sl. Tekst je obogaćen pravnim mišljenjima visokih sudova, koja su posebno označena i odjeljena od ostatka teksta. Radi se o relevantnim odlukama Ustavnog suda RH te Europskog

suda za ljudska prava čime autor ukazuje na sve veću važnost prakse ESLJP za kazneni postupak koja se ne može više olako shvaćati.

Prvo poglavlje, *Pojam i svrha kaznenog procesnog prava*, donosi uvodna teorijska razmatranja o pojmu kaznenog procesnog prava i kazneni postupak, njihovim ciljevima i svrsi (treba razlikovati regulatorne ciljeve od šire društvene svrhe kaznenog procesnog prava kao i kaznenog postupka) koji se tokom čitave povijesti ostvaruju u stalnoj napetosti između tendencije za učinkovitošću i tendencije za zaštitom osobnih prava građana. Ukratko su izložene osnovne značajke tri povijesna tipa kaznenog postupka, akuzatornog, inkvizitornog i mješovitog da bi se na kraju iznijeli kvalitativni uvjeti nužni za ostvarenje svrhe suvremenog kaznenog postupka: pravilnost odluka, transparentnost u postupanju i odlučivanju te ograničeno trajanje postupka.

U drugom poglavlju, *Kazneno procesno pravo kao dio državnog pravnog poretka*, obrađuje se odnos kaznenog procesnog prava s ostalim granama prava, prije svega s ustavnim pravom i kaznenim materijalnim pravom. Autor po prvi put upozorava na konstitucionalizaciju hrvatskog kaznenog procesnog prava kao posljedicu ustavnosudske kontrole kaznenoprocenog zakonodavstva te sudskih odluka u kaznenom postupku kojima se povrijeđuju ustavna prava pojedinaca. Radi se o odlukama o pritvoru, te o primjeni procesnih načela u kaznenom postupku (pretpostavke okrivljenikove nedužnosti, načela pravičnog postupka, načela *ne bis in idem*). Kada je riječ o odnosu kaznenog procesnog i prekršajnog prava, ističe se predmet ESLJP Maresti protiv Hrvatske u kojem je utvrđena povreda načela *ne bis in idem*.

U trećem poglavlju, *Izvori kaznenog procesnog prava – njihov postanak i važenje*, autor daje koncizan i sistematičan pregled formalnih izvora kaznenog procesnog prava, podjelivši ih na glavne i sporedne, međunarodne te unutarnje izvore ustavnog, zakonskog i podzakonskog ranga nakon čega se izlaže njihovo važenje u vremenu (ZKP/08 karakterizira *stupnjevito stupanje na snagu*), u prostoru (primjena pravila *locus regit actum*), u odnosu prema određenim osobama (kaznenoprocenasi imunitet po unutarnjem i međunarodnom pravu) i predmetima.

Nakon kratkog uvoda o pojmu i svrsi načela u četvrtom se poglavlju, *Načela kaznenog procesnog prava*, propituje postojanje stožernog načela te se elaboriraju važeća načela kaznenog procesnog prava razvrstana u tri kategorije: načela povezana uz pokretanje i započinjanje kaznenog postupka, načela koja se odnose na vođenje kaznenog postupka te ona koja se odnose na ustrojstvo kaznenih sudova. Posebna pozornost pridaje se načelu pravičnog postupka pred kaznenim sudom koje se utvrđuje kao stožerno načelo kaznenog procesnog prava, konstitucionalizirano u glavnim međunarodnim dokumentima o pravima čovjeka te ustavnim odredbama. Autor pri tom daje pregled „kaznenih“ presuda ESLJP protiv Republike Hrvatske posebno se referirajući na odluke u kojima je utvrđena povreda čl. 6. Konvencije (*Camasso v RH, Kovač v RH, Olujić v RH, Lisica v RH, Peša v RH*)

Peto poglavlje, *Subjekti kaznenog postupka*, započinje analizom uloge suda u kaznenom postupku. S obzirom da novi ZKP ne sadrži odredbe o stvarnoj

nadležnosti već upućuje na poseban zakon koji bi trebao urediti ovo pitanje za sada se primjenjuju odredbe ZKP/97. Funkcija tužitelja obrađuje se kroz izlaganje o ustrojstvu, zadaćama i pravnom položaju državnog odvjetnika u kaznenom postupku, o privatnom tužitelju te supsidijarnom tužitelju. Razrađuje se pojam okrivljenika u formalnom i materijalnom smislu, njegov dvojak procesni položaj u postupku kao procesnog subjekta i procesnog objekta, te njegova obrana (formalna i materijalna, procesni položaj te prava i dužnosti branitelja). Osim „glavnih“ subjekata razmatra se i procesni položaj ostalih procesnih sudionika u postupku, oštećenika, te novog sudionika u postupku kojeg prvi put uvodi ZKP/08 – žrtve.

Šesto poglavlje, *Opći pojmovi o radnjama u kaznenom postupku* otvara pitanje klasifikacije radnji u postupku te njihovog sadržaja. Razrađuju se pretpostavke za poduzimanje radnji i nastupanje njihovih učinaka i to kroz analizu procesne sposobnosti, sadržaja, forme, načina, mjesta i vremena poduzimanja radnji u postupku. U nastavku autor elaborira značenje nepravilnosti u poduzimanju procesnih radnji, načine popravljivanja propusta te sankcije za propuste i pogreške koje se ne mogu popraviti (prekluzija, zabacivanje rezultata, nevaljanost).

Sedmo poglavlje, *Odluke suda u kaznenom postupku* započinje definiranjem pojma sudske odluke te se pravi podjela s obzirom na oblik, sadržaj, funkciju i važenje. Dalje se izlaže postupak donošenja i priopćavanja odluka te dostava koja je pretpostavka za nastupanje učinaka odluke prema strankama, za računanje rokova te za nastupanje pravomoćnosti ako je rok za žalbu istekao. Slijedi izlaganje o pojmu i svrsi pravomoćnosti (pravomoćna odluka je neopoziva i neizmjenjiva te sadrži zapovijed da se mora izvršiti), o vrstama pravomoćnosti (formalna i materijalna) te o slučajevima u kojima pravni poredak dopušta narušavanje formalne pravomoćnosti (izvanredni pravni lijekovi, povrat u prijašnje stanje).

Osmo poglavlje *Radnje i mjere procesne prisile u kaznenom postupku i ograničenja temeljnih prava i sloboda građana*, započinje s raspravom o opravdanosti ograničenja temeljnih prava i sloboda građana za potrebe kaznenog postupka, te o granicama do kojih državna tijela mogu zadirati u ta prava i slobode. Kao odgovor na ovo pitanje autor iznosi čl. 16. Ustava RH, odnosno načelo razmjernosti koje zakonodavcu postavlja kriterije prikladnosti, nužnosti i uravnoteženosti. U nastavku daje pregled pojedinih radnji i mjera procesne prisile radi pribavljanja dokaza i predmeta koji služe pri utvrđivanju činjenica (pretraga, privremeno oduzimanje predmeta, rasterska potraga, posebne dokazne radnje..) te mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika i drugih mjera opreza (poziv, dovođenje, jamstvo, uhićenje, pritvor, istražni zatvor), iznoseći za svaku od radnji materijalno-pravne i procesno-pravne pretpostavke za njihovo poduzimanje te procesne posljedice nezakonitog poduzimanja.

Deveto poglavlje *Utvrđivanje činjenica u kaznenom postupku* najopširnije je poglavlje u udžbeniku (379.-486. str.). Nakon uvodnog izlaganja o činjenicama koje se utvrđuju u postupku (pravno-relevantne činjenice, činjenice-indiciji i pomoćne činjenice), o subjektima utvrđivanja (tijela kaznenog postupka, stranke,

vještaci), stupnju uvjerenosti s kojim činjenice moraju biti utvrđene, izlažu se načini utvrđivanja činjenica u kaznenom postupku (vlastitim opažanjem, iskazom osoba, čitanjem isprava i korištenjem tehničkih snimki). Obrazlažući stadije dokazivanja autor poseban naglasak stavlja na pitanje nezakonitih dokaza koje ZKP/08 dijeli u tri skupine, propisujući primjenu načela razmjernosti u ocjenjivanju zakonitosti određene skupine dokaza (tzv. teorija vaganja). U nastavku se detaljno analiziraju pojedine vrste dokaza u užem smislu riječi te njihova dokazna vrijednost (iskaz okrivljenika, svjedoka, vještaka..).

Na kraju ostaje zaključiti kako će ovaj udžbenik, s obzirom na razrađenost materije, metodičan pristup i količinu citirane prakse ESLJP nesumnjivo pridonijeti boljem razumijevanju materije kaznenog procesnog prava, te da će i nakon eventualnih, odnosno budućih izmjena novog ZKP-a i razvoja novih kaznenoprocenih instituta, ostati visokovrijedan izvor teorijskih spoznaja kaznenog procesnog prava.